

YAD VASHEM

יד ושם

PLECHTIGHEID

29 oktober 2015

Gemeente Echt- Susteren

Hal van de Namen, Yad Vashem Jeruzalem

Ambassade van Israël
DEN HAAG

[gescand certificaat links;
formaat: 17x12 cm;
uitlijning: 2 cm van bovenkant pagina en 1 cm van linkerzijkant pagina]

ERE OORKONDE

Deze oorkonde bevestigt dat in haar zitting van 21 januari 2014 de Commissie ter Ere van de Rechtvaardigen, ingesteld door YAD VASHEM, het Instituut ter Herdenking van de Martelaren en Helden, op basis van de door haar ingewonnen getuigenissen, eer wil bewijzen aan

***De heer Willem Wauben &
mevrouw Wilhelmina
Wauben-Mattheij,
de heer Peter Bachus &
mevrouw Josephina Bachus-
Mattheij***

die met gevaar voor eigen leven,
gedurende de Holocaust in
Europa, vervolgte Joden hebben
gered.

Derhalve heeft de Commissie aan
hen de medaille van
‘Rechtvaardigen onder de
Volkeren’ toegekend.

Hun namen zullen voor altijd
worden gegraveerd in de ere-
muur in de Tuin der
Rechtvaardigen bij Yad Vashem in
Jeruzalem.

ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות
שם עולם את־לו אשר לא יכרת:

*"Ik geef hun in mijn tempel en binnen mijn muren
een gedenkteken en een naam ...
Ik geef hun een eeuwige naam, een naam die onvergankelijk is."
(Jesaja 56: 5)*

*Vandaag zullen worden geëerd als
'Rechtvaardige onder de Volkeren'*

**de heer Willem Wauben & mevrouw Wilhelmina Wauben-Mattheij,
de heer Peter Bachus & mevrouw Josephina Bachus-Mattheij**

*die in de Tweede Wereldoorlog, met gevaar voor eigen leven,
het leven hebben gered van*

Hans Heertje & Lenie Levie

YAD VASHEM

Yad Vashem betekent “een gedenkteken en een naam”. Deze woorden zijn ontleend aan het Bijbelboek Jesaja, hoofdstuk 56 vers 5 dat luidt: *“Ik geef hun in mijn tempel en binnen mijn muren een gedenkteken en een naam, ... Ik geef hun een eeuwige naam, een naam die onvergankelijk is.”*

Het instituut Yad Vashem in Jeruzalem is een overheidsinstelling voor oorlogsdocumentatie. Het werd in 1953 door het Israëliësch parlement opgericht om de Shoah (de Holocaust) in al zijn facetten vast te leggen. Het is een onderzoekscentrum dat studie verricht naar zowel de oorzaken als de gevolgen van de Jodenvervolging in Europa, voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het instituut is tevens een educatief centrum. Het omvat een kinderpaviljoen, een historisch museum en een museum voor kunst die aan de Shoah is gerelateerd. Er worden voor jong en oud cursussen gegeven over de vele aspecten van de Jodenvervolging en heeft tot doel de huidige en toekomstige generaties te leren waartoe rassenhaat en vooroordelen kunnen leiden.

Yad Vashem is bovendien een monument ter herinnering aan de Joodse slachtoffers van de Shoah. Het monument bestaat uit verschillende afdelingen. In de “Hal van de Namen” worden de zes miljoen Joden herdacht die door de nazi’s en hun handlangers werden vermoord. Het “Dal van de Verwoeste Gemeenschappen” dient om de vele, ooit bloeiende Joodse gemeenschappen te gedenken, die in de periode 1939-1945 zijn verwoest.

De staat Israël stelt zich tot taak om niet-Joodse mannen en vrouwen te eren die Joden hebben gered, met inzet van eigen leven en vaak ook dat van hun huisgenoten. Zij worden namens het hele Joodse volk geëerd met de hoogste Israëliësch onderscheiding, de eretitel **‘Rechtvaardigen onder de Volkeren’**.

Aan allen die deze onderscheiding ontvangen, wordt een oorkonde en een medaille uitgereikt. Hun namen worden bijgeschreven op de “Eremuur” in de “Tuin der Rechtvaardigen” van Yad Vashem in Jeruzalem. Sinds 1956 zijn ruim 25.700 mensen geëerd, die gedurende de Tweede Wereldoorlog op velerlei manieren hun verzet tegen onmenselijkheid en wetteloosheid hebben getoond. Hieronder zijn meer dan 5.700 Nederlanders.

[Ene kant van de medaille met ingescande naam,
achtergrond verwijderen]

[keerzijde van de medaille, achtergrond verwijderen]

De medaille die aan de “Rechtvaardige” wordt uitgereikt, is speciaal voor Yad Vashem ontworpen. De uit Jeruzalem afkomstige kunstenaar Nathan Karp heeft op symbolische wijze de woorden uit de Talmoed uitgebeeld: “hij die één mensenleven redt, redt de gehele mensheid”. De beide handen die een levenslijn van prikkeldraad vasthouden, schijnen uit het niets te zijn voortgekomen. De lijn die de aardbol omspant, symboliseert de daden van de Rechtvaardigen; zij waarborgen het voortbestaan van de wereld en ons geloof in de mensheid.

Programma

Welkomstwoord	Afgevaardigde van de Ambassade van Israël
Toespraak	Drs. Jos Hessels, burgemeester Gemeente Echt- Susteren
Toespraak	Rabbin Ies Vorst
Muzikaal intermezzo	De heer Frank Steijns (piano) en de heer Boris Goldenblank (viool)
Uitreiking	De heer Shahar Berger, advocaat Stafmedewerker afdeling Internationaal recht, Ambassade van Israël De Yad Vashem onderscheiding wordt in ontvangst genomen door de heer Jo Wauben en mevrouw Mia Bachus
Muzikaal intermezzo	De heer Frank Steijns (piano) en de heer Boris Goldenblank (viool)
Toespraak	De heer René Rutten, geschiedkundige
Toespraak	Mevrouw Marianne Adams-Heertje, dochter Hans & Lenie Heertje
Toespraak	De heer Jo Wauben, zoon Willem & Wilhelmina Wauben- Mattheij
Muzikaal intermezzo	De heer Frank Steijns (piano) en de heer Boris Goldenblank (viool)
Afsluiting	

Na afloop van de plechtigheid bent u van harte welkom op de receptie.

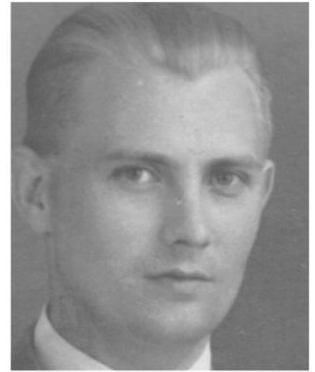
De heer Peter Bachus en mevrouw Josephina Bachus-Mattheij

Transscriptie uit een interview gehouden met P.F.M.Bachus uit **1978** in Veldhoven (interview afgenomen door zijn achterkleinzoon Marc Bachus).

Peter Bachus (1908-1980) woonde met vrouw Josefien Mattheij (1909-1993) en vier kinderen in 1944 in de Bosstraat 46 Pey- Echt (Limburg).

Vraag: “Hebt U meegedaan aan het verzet of kent U mensen uit het verzet”.

Antwoord P.Bachus: “Ja... heb je meegedaan aan het verzet, ik heb een Jodin onderdak gegeven als je dat verzet noemt. Dat was ontzettend gevaarlijk. Je eigen leven stond op het spel en dat van de hele familie. Maar dat meisje van een jaar of 20 had een vals paspoort en ze gaf zich onder een andere naam uit.

Peter Bachus

Josephina Bachus -Mattheij

Ze zei ook dat ze katholiek was. Ging 's zondags zelfs mee naar de kerk en ik duwde haar dan een kerkboekje in de hand waar ze wat uit las. Maar toch vonden de mensen dat meisje vreemd – wij beschouwden haar als een dienstmeisje – en die zeiden, wat is dat toch voor een meisje dat bij jullie is? Ze gaat nooit te communie.

Maar wij durfden natuurlijk niet te zeggen: dat is een Jodin, want dat was veel te gevaarlijk hè. Overal hingen plakaten hè: “Wie Joden helpt die wordt naar Mauthausen verbannen”. En ik heb Mauthausen eens bezocht na de oorlog. Verschrikkelijk hoeveel mensen, hoeveel Joden daar zijn vermoord. Volgens de gegevens daar zijn er 121.736 mensen vermoord die geregistreerd zijn, afgezien nog van de mensen die ze zo maar hebben neergeknald of vergast of op allerlei andere manieren hebben van kant gemaakt. Afschuwelijk gewoon.”

In dit korte interview is eigenlijk alles gezegd.

Toen in 1942 pastoor Cramer van de parochie Pey-Echt contact opnam met het echtpaar Bachus-Mattheij, was de vervolging van Joodse medeburgers door de Duitse bezetters in volle gang. Velen van hen probeerden onder te duiken, vaak zonder resultaat. Pastoor Cramer klopte echter niet voor niets aan bij Peter en Josephina Bachus. De 19-jarige Lenie Levie was al elders ondergedoken, maar het werd op dat adres te gevaarlijk. Ze werd met open armen ontvangen in het onderwijzersgezin dat met vier hele kleine kinderen best wel een zogenaamd dienstmeisje kon gebruiken. Met het valse paspoort en de onderduiknaam Hanneke voelde ze zich veilig in het gezin en ook in het dorp Pey.

Zoals uit het interview blijkt nam ze gewoon deel aan het dorpsleven, zij het op een bescheiden manier, maar desondanks buitengewoon riskant. Terecht zei Peter Bachus later tegen zijn achterkleinzoon dat het in feite een levensbedreigende situatie was. Dorpsbewoners, waaronder een paar NSB'ers, moeten het geweten hebben. Maar als onderwijzer behoor je met de dokter en de pastoor tot de notabelen van het dorp. Heeft dat hem voor verraad behoed?

Pastoor Cramer uit Pey en Kapelaan Goossens uit Echt zijn voorbeelden die nog steeds inspireren. De Kapelaan overleed in april 1945 in een concentratiekamp.

Kapelaan Goossens

Buste ter ere van Pastoor Cramer in Echt

De heer Willem Wauben & mevrouw Wilhelmina Wauben-Mattheij

Naast het echtpaar Bachus woonde het echtpaar Wauben-Mattheij. De vrouwen, Josephina en Wilhelmina, waren zussen van elkaar. Willem Wauben was mijnwerker en het echtpaar had drie al wat oudere zonen. Ook zij hadden sinds 1943 een onderduiker, de 21-jarige Hans Heertje, met de schuilnaam Hans Joosten. Hans had al diverse onderduikadressen in de directe omgeving achter de rug. Ook voor hem gold dat hij zeer welkom was in het gezin, want Willem had veel last van zijn rug en hij kon wat extra hulp in de boomgaard en de moestuin wel gebruiken. Dit was dus ook een mooie dekmantel. Net als Lenie verborg Hans zich niet in huis, maar nam hij deel aan het sociale leven. Op een enthousiaste manier zelfs want iedereen kende hem.

Wilhelmina Wauben -Mattheij

Willem Wauben

Hans nam grote risico's door ook met Duitsers in discussie te gaan. Riskant was het zeker in de laatste periode van de oorlog. Terugtrekkende Duitse soldaten werden bij de familie Wauben ingekwartierd. Die vroegen zich vol verbazing af hoe het zat met die 'oudste zoon' en zijn pikzwarte haar terwijl de jongste wit haar had. Wilhelmina antwoordde dat haar zonen alle kleurschakeringen in het haar hadden. Dat bleek afdoende.

De echtparen Bachus en Wauben waren zich bewust van de gevaren die zij liepen, niet alleen voor hen zelf maar ook voor hun kinderen. Desondanks boden zij een schuilplaats aan Lenie Levie en Hans Heertje. Zij deden dat uit medemenselijkheid en solidariteit, mede godsdienstig geïnspireerd.

Lenie Levie en Hans Heertje

In de periode dat Lenie en Hans naast elkaar waren ondergedoken leerden ze elkaar goed kennen. Hans en Lenie waren samen onder de hoede van pastoor Carmen die hen onder anderen van voedselbonnen voorzag. Tijdens een bezoek van pastoor Carmen bij familie Wauben vroeg hij Hans om een voedselbon naar de burens te brengen. Hans zei dat daar niemand verstopt was. De pastoor zei dat hij alsnog die bon daar moest brengen. De burens waren familie Bachus en toen hij binnenkwam ontmoette hij Lenie. Dat was zijn eerste communicatie met Lenie, en zoals blijkt ook niet de laatste, want onmiddellijk na de bevrijding trouwden ze.

Hans Heertje (Hans Joosten)

Lenie Levie (Hanneke)

In november 1944 rukte het Britse leger op in het zuiden van Nederland en de Duitsers ontruimden deze gebieden. Op 7 november kreeg het dorp Pey het ontruimingsbevel. Hans ging naar Lenie en adviseerde haar om samen met hem naar het dorp Montfort te gaan. Dit dorp was nog steeds onder Duits gezag, maar men dacht dat er al geen gevaar meer te verwachten was. Korte tijd nadat ze arriveerden werden de jonge mannen door de Duitsers gestopt en naar Duitse fabrieken voor dwangarbeid gebracht. Deze Fabrieken werden continu gebombardeerd. Ook Hans werd aangehouden, maar niet als Jood. Na een paar maanden was de oorlog voorbij. Hans werd bevrijd en ging gelijk Lenie zoeken die hij in Arnhem vond. Lenie had inmiddels ook een bombardement overleefd op het huis waar ze ondergedoken was. Hans en Lenie trouwden in 1946 en in 1955 emigreerden ze met hun twee dochtertjes naar Amerika.

Willem Wauben en Wilhelmina Wauben-Mattheij, Peter Bachus en Josephina Bachus-Mattheij krijgen de titel 'Rechtvaardigen onder de Volkeren'. Hun namen zullen voor altijd gebeiteld staan in de Eremuur van Yad Vashem te Jeruzalem.

Toespraak de heer René Rutten

Impressie uit de Tweede Wereldoorlog in het "Pejjerlandj" te Pey.

De Parochie Pey, waartoe behoorden Pey, Slek, Hingen, Schilberg en een gedeelte van St. Joost, was een kerndorp van de gemeente Echt.

Ook hier begon de Tweede Wereldoorlog op 10 mei 1940 en kwamen de Duitsers met veel machtsvertoon de grens over en vielen de gemeente Echt binnen. Dit gebeurde met grote colonnes marcherende en zingende soldaten, zoals men zich dat nu alleen maar vanuit een film kan voorstellen. Het was een indrukwekkend gebeuren en men moest voorzichtig zijn om de realiteit niet uit het oog te verliezen. Pey werd evenals geheel Nederland bezet en dat zou voor Pey duren tot 22 januari 1945.

In deze impressie zullen enkele markante en ingrijpende gebeurtenissen in Pey aan de orde worden gesteld, want om binnen enkele minuten een vijfjarige oorlog te "beschrijven" is niet zo makkelijk.

Voor de burgerbevolking verliepen de eerste oorlogsjaren zoals op de meeste plaatsen. Het was geen pretje, maar allengs werd het steeds moeilijker te leven met de uitgevaardigde bevelen door de Nazi's o.a. :

- het oppakken van de mannen van 16 tot 60 jaar voor het tewerkstellen in de Arbeitseinsatz, voornamelijk Duitse oorlogsindustrie, door middel van steeds fanatiekere razzia's.
- alle bruikbare spullen werden gevorderd, voedsel, voertuigen en noem maar op.
- hoe meer ze in het nauw kwamen in de laatste oorlogsjaren, hoe bruter de Nazi's te keer gingen.
- de joden deportaties namen verschrikkelijke vormen aan.

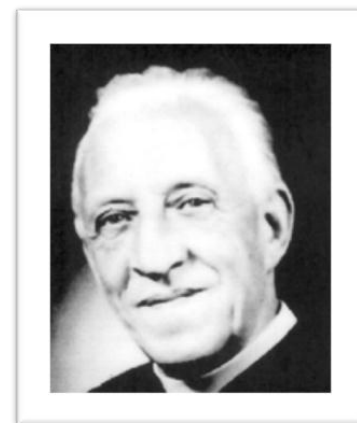
Het eerste oorlogsslachtoffer van Pey viel op de Grebbeberg op 11 mei 1940. Er zouden er nog 44 volgen, merendeels in de periode van 17 september 1944 tot 25 februari 1945. Er bleven 12 weduww Vrouwen over met een kinderaantal van respectievelijk 2 tot 12 per gezin. De families hebben een bijzonder zware strijd moeten voeren om het hoofd boven water te houden en sommigen geraakten zelfs aan de bedelstaf. Zij verdienen zowel levend als postuum nog alle respect.

Het jongste slachtoffertje was drie weken en werd gedood toen Engelse militairen bij de bevrijdingsslag op 21 januari 1945 om St. Joost, handgraten in een schuilkelder gooiden omdat ze dachten dat er nog Duitse soldaten in verschanst zaten. De moeder kwam ook om het leven.

Op 19 september 1944 kwam het offensief van de geallieerden aan de vloedgraaf voor Susteren tot stilstand zonder benzine. Deze impasse heeft geduurd tot 16 januari 1945 toen er weer beweging kwam in het front.

Op 7 november kwam het evacuatiebevel voor Susteren, Echt, Pey en de omliggende dorpen. Alleen Hingen werd vrijgesteld van evacuatie en werd toevluchtsoord voor 1961 personen, gedurende de periode van 7 november 1944 tot 22 januari 1945. Het gehucht Hingen groeide uit van een dorpje van 666 bewoners tot een dorp van 2627 inwoners, gehuisvest in 92 woningen. Hingen werd waarschijnlijk vrijgesteld omdat de omliggende plaatsen boordevol evacuees zaten.

Ook de pastoor van Pey, de legendarische Pastoor Cramer, moest naar Hingen evacueren. In een schuur werd een geïmproviseerde kerk ingericht. Ook de Duitsers maakten incidenteel van zijn diensten gebruik en hij omgekeerd ook natuurlijk. Het meest emotionele moment gedurende zijn verblijf, is de nachtmis geweest van 25 december 1944. Daar kwamen honderden mensen naartoe waaronder ook Duitse soldaten. Toen aan het eind van de mis een tweetalig “Stille Nacht” klonk werd menig traantje gelaten, zowel door Duitse soldaten als Nederlandse burgers. (Waarom moest die rot oorlog toch?) Bij nood schuwde Pastoor Cramer de granaten niet en ging naar de plekken waar hij gewenst werd, hiervan zijn legio voorbeelden. Pastoor Cramer hielp ook mee aan het onderbrengen van Joodse kinderen, o.a. Lenie Levie bij de familie Bachus.

Pastor Cramer

In St. Joost hadden de Fallschirmjäger en de Hitler Jugend een bruggenhoofd opgeworpen om de opmars van de geallieerden een halt toe te roepen. Ondanks het grote aantal evacuees zijn op Hingen en St. Joost de zwaarste gevechten geleverd van de gemeente Echt, boven de hoofden van de mensen die in de schuilkelders zaten. St. Joost werd op 22 januari 1945 twee keer bevrijd maar wel definitief.

Bij de gevechten tussen Hingen en St. Joost werden vlammenwerpers ingezet om de Duitsers uit de huizen te branden, of zij moesten zich onder druk van de bewoners hebben overgegeven. Er vonden ook man tegen man gevechten plaats in de bressen die in de muren gekapt werden.

Duitse Soldaten geven zich over

Uiteindelijk werden de Nazi's verdreven en de parochie Pey was op 22 januari volledig bevrijd. Abdij Lilbosch en het St. Bernardinus College werden respectievelijk 15 oktober 1942 en 10 september 1942 gevorderd. Het College werd gebruikt voor de organisatie, die door Hitler en Baldus von Schirach persoonlijk waren opgericht, namelijk: *Erweiterte Kinder Land Verschickung*.

In de Parochie Pey zijn vier geallieerde bommenwerpers gecrasht. Dit heeft geen burgerslachtoffers geëist, wel een aantal bemanningsleden, die hun leven hebben gegeven voor onze vrijheid. De Stichting "Op Vleugels der Vrijheid" organiseert hiervoor jaarlijks een herdenking nabij Lilbosch

waar een herdenkingsmonument geplaatst is.

Het vrijheidsgevoel is niet te omschrijven, maar de oorlog had zulke diepe wonden aangebracht dat de echte blijdschap hierdoor behoorlijk getemperd werd.

De oorlogsverhalen van Pey zijn opgeslagen in www.pejjerlandj.nl, en opgenomen door het N.I.O.D. te Amsterdam met als intentie dat de volgende geslachten het moge weten

Musici Johann Strauss Orkest van André Rieu

Het Johann Strauss Orkest bestaat sinds 1987. In het begin telde het orkest slechts twaalf leden; nu zijn het er 50 en op heel grote podia soms zelfs 60. De musici Frank Steijns (piano) en Boris Goldenblank (viool) maken deel uit van dit bijzondere orkest van André Rieu.

Ze zullen de volgende stukken ten gehore brengen:

- Baal Shem (Nigun) Ernest Bloch
- Meditation Jules Massenet
- Salut d'amour op. 12 Edward Elgar

Frank Steijns (piano)

Boris Goldenblank (viool)

De onbekende onderduik-ouders

“Nooit mogen wij de onderduik-ouders vergeten, hele gezinnen soms, die om verschillende redenen anoniem zijn gebleven.

De onderduik-ouders, die gepakt werden en naar concentratiekampen werden gestuurd. Onderduik-ouders, die door ernstige trauma's uit de bezettingstijd niet in staat zijn zich met ons in verbinding te stellen. Zelfs zijn er onderduik-ouders die nooit de echte naam hebben geweten van hun onderduikers en omgekeerd, onderduikers die de namen van hun onderduik-ouders zo grondig wisten te vergeten dat ze naderhand niet meer in staat waren om hun onderduikplaats terug te vinden.

Dat mag echter niet verhinderen door te gaan met het opsporen van deze ‘Rechtvaardigen onder de Volkeren’ en hen uit de anonimiteit te halen.

In de tuin der Rechtvaardigen onder de Volkeren bij Yad Vashem staat aan het begin van de Laan der Rechtvaardigen een monument ter ere van al deze onbekende onderduik-ouders.

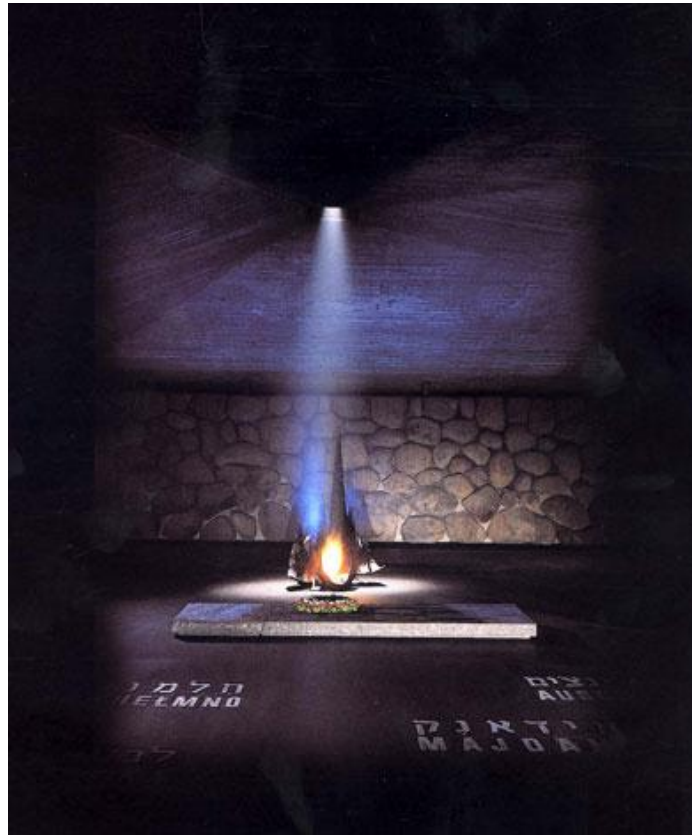
Tuin der Rechtvaardigen Yad Vashem

Eremuur in de Tuin der Rechtvaardigen

Aan allen die deze onderscheiding ontvangen, wordt een oorkonde en een medaille uitgereikt. Hun namen worden bijgeschreven op de “Eremuur” in de “Tuin der Rechtvaardigen” van Yad Vashem in Jeruzalem. Sinds 1956 zijn ruim 26.000 mensen geëerd, die gedurende de Tweede Wereldoorlog op velerlei manieren hun verzet tegen onmenselijkheid en wetteloosheid hebben getoond. Hieronder zijn meer dan 5.500 Nederlanders.

Blijvend Herinneren, Altijd Gedenken

De Eeuwige Vlam in De Crypte van Herinnering, Yad Vashem Jeruzalem

Ambassade van Israël
DEN HAAG

יד ושם
רשות הזיכרון לשואה ולגבורה
ירושלים

YAD VASHEM
The Holocaust Martyrs' and Heroes'
Remembrance Authority
Jerusalem

Yad Vashem

Righteous Among the Nations Department

P.O. Box 3477, Jerusalem 91034

T. 00-972-2-6443400

righteous.nations@yadvashem.org.il

www.yadvashem.org.il

Ambassade van Israël

Afdeling Yad Vashem

Buitenhof 47, 2513 AH Den Haag

T. 00-31-70-3760500

yad-vashem@hague.mfa.gov.il

www.israel.nl

Agnes van Woezik wordt geïnterviewd

Van links naar rechts: Trees Wauben, Jo Wauben en Shahar Berger

Fried, Sef Schleipen en Marian

Toespraak door René Rutten